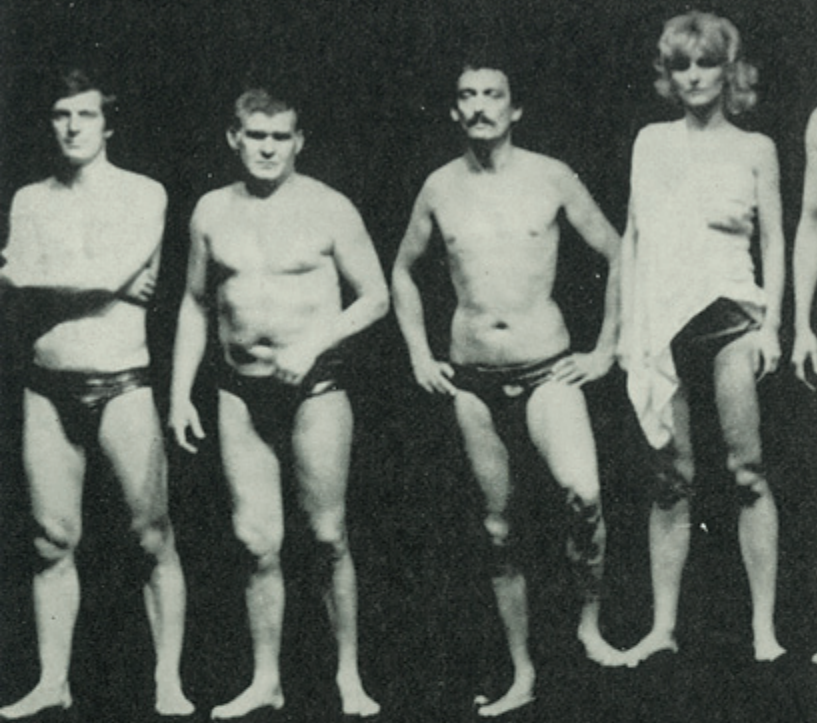

SHAKE SPEAK

ANDRONIKVS

DIVADLO ANDREJA BAGARA V NITRE
vznamenané „Za vynikajúcu prácu“ a „Za zásluhy
o výstavbu“

31. SEZÓNA

226. PREMIÉRA

WILLIAM SHAKESPEARE

Titus Andronicus

Tragédia v dvoch častiach

Preklad: J o z e f K o t

Úprava: Jozef Bednárík a Darina Kárová

Scéna: František Perger

Kostýmy: Jozef Bednárík

**Pohybová spolupráca: Elena Lindtnerová-Krošláková
a. h.**

Výber hudby: Jozef Bednárík a Jiří Barta

Réžia: JOZEF BEDNÁRIK

SLOVENSKÁ PREMIÉRA 13. JÚNA 1981

Riaditeľ: zaslúžilý umelec Viliam Polónyi

Vedúca umeleckého súboru: Hilda Augustovičová

Dramaturgička: Darina Kárová

Osoby a obsadenie

TITUS ANDRONICUS	MARIÁN SLOVÁK
MARTIA ANDRONICA, Titova sestra	ADELA GÁBOROVÁ
LAVINIA, Titova dcéra	EVA MATEJKOVÁ
MARTIUS Titovi synovia	VLADIMÍR BARTOŇ
QUINTUS	IVAN LACA
LUCIUS	JÁN GREŠŠO
SATURNINUS, starší syn rímskeho cisára	ANTON ŽIVČIC
BASSIANUS, mladší syn rímskeho cisára	FRANTIŠEK JAVORSKÝ
TAMORA, gótska kráľovná	NORA KUŽELOVÁ
DEMETRIUS Tamorini synovia	VLADIMÍR BARTOŇ
CHIRON	IVAN LACA
ARON, Tamorin maurský otrok	DUŠAN LENCI
PESTŮNKA	EVA HLAVÁČOVÁ
SEDLIAK	ZOLTÁN HLAVÁČ
Animátorky, plačky, šenkárky, svadobčania, pážatá, komorné, kurtizány, mníšky, slúžky, kat, opilec, kňaz, vojak, ľudia z davu a ceremoniári	EVA ŽILINEKOVÁ EVA HLAVÁČOVÁ ZOLTÁN HLAVÁČ IVAN MATEJOVIČ

Predstavenie vedie Mária Oravcová

Text sleduje Margita Hlavatovičová

Reprodukcia hudby Jiří Bárta a Mária Oravcová

Svetlá Bernard Šiška

Javiskový majster Vojtech Ploščinský

Scénu, parochne a kostýmy vyrobili dielne DAB pod vedením Jána Breču.

PÄTNÁŠTMINŮTOVÁ PRESTÁVKA PO I. ČASTI

TITUS ANDRONICUS JE ŠIESTOU hrou anglického alžbetínskeho dramatika (ak rátame tri diely Henricha VI. za tri hry).

Vznikol v ranom tvorivom období, asi dva až tri, možno štyri roky po začatí Shakespearovej divadelnej činnosti. „Asi“ preto, lebo Shakespeareov príchod do Londýna je zastretý hmlou nejasností. Literárni historici sa dohodli na roku 1590. Pár rokov predtým žil William Shakespeare v Stratforde s troma malými deťmi a so ženou.

Kedy a prečo zo Stratfordu odišiel, a kedy a prečo sa do neho na konci svojej umeleckej i životnej dráhy vrátil, nie je jasné. Nie je jasné však ani to, aké mal názory, vzdelanie, filozofiu. Shakespeare — človek sa stráca za Shakespeareom — umelcom.

Za svojho 52-ročného života (1564 — 1616) napísal Shakespeare 37 dramatických diel. Titus Andronicus patrí k tým menej známym a menej hrávaným.

Prečo? Možno preto, že romantizmus, ktorý po dvesto rokoch zabudnutia Shakespeara objavil, považoval túto hru za príliš drastickú a barbarskú, realizmus zrejme za málo pravdepodobnú, či rozprávkovu naivnú. Skrátka Titus Andronicus sa dlho vymykal dobovým divadelným konvenciám a priečil životnému pocitu.

Okrem toho Titus je hra málo koncentrovaná, rozvláčna, plná odkazov na antickú mytológiu. Patrí k tým drámam, ktoré čakali na odliv posvätnéj úcty inscenátorov ku každému Shakespeareovmu slovu.

Potrebuje upraviť, aby sa dala inscenovať.

A ešte jedno potrebuje: divadelnú štylizáciu a obraznosť spojenú s filmovým realistickým detailom a strihom.

To jej dalo alžbetínske divadlo. A to jej môže dať súčasné divadlo.

„Keby mal Titus Andronicus o jedno dejstvo viac. siahol by Shakespeare po divákoch z prvých radoch prízemnia a zahubil by ich v krutých mukách“, hovorí vynikajúci poľský shakespearológ Jan Kott.

Je to skutočne tak. Na scéne alebo za scénou zahynie počas hry rôznym spôsobom dvanásť postáv. A to nerátame synov Tita Andronica, vojakov, ľud, teda všetkých tých, ktorí zákonite umierajú pri bojoch o moc. V hre sa navyše mučí, mrzačí, znásilňuje, a korunu všetkej drastike nasadzuje kanibalská hostina.

Napriek tomu (alebo práve preto) patril Titus Andronicus vo svojej dobe k najčastejšie uvádzaným dielam.

Nečudo — Shakespeareova doba bola búrlivá a krutá. Stabilita pomerov a dĺžka vlády kráľovnej Alžbety bola priamo úmerná námorným výbojom, lúpežným výpravám a neľútostnému potláčaniu domácich nepokojov. A tak do londýnskeho prístavu prúdili anglické pirátske lode naložené zlatom, korením a kožušinami.

A tak na tyburnské popraviisko kráčali zástupy buričov, často obľúbencov či milencov kráľovnej.

Rozmach kontaktov so svetom priniesol rozkvet obchodu, vzdelanosti a umenia. Vzdelanosti v dejinách kresťanstva prevratnej. Slnko prestalo obiehať okolo Ze-

me, Zem sa začala točiť a človek sa stal malou súčasťou vesmíru.

Shakespeareova doba bola búrlivá a krutá.

„Shakespeareove feudálne dejiny sú veľké schodište, po ktorom neustále vystupuje nekonečný sprievod kráľov. Každý schod, každý krok hore, je poznamenaný násilím. Z posledného stupňa je už len krok do priepasti. . . . Na najnižšom stupni tohoto schodišťa stojí ľud.

Ale nie je to chór antickej tragédie, ktorý komentuje udalosti alebo ohlasuje vôľu bohov.

U Shakespeara niet bohov. Sú len panovníci, z ktorých každý je postupne katom i obeťou, a živí, zdesení ľudia. Tí sa len dívajú na veľké schodište dejín. Ale na tom, kto vystúpi na posledný schod, záleží ich vlastný osud. Preto sa boja. . . .

Veľkosť Shakespeareovho realizmu je to, že dokáže postrehnúť, do akej miery sa ľudia angažujú v dejinách.“

Shakespeareova doba bola búrlivá a krutá.

A alžbetínske divadlo bolo veľkolepou „podívanou.“

„Do tragédie brali všetko, čo bolo poruke: udalosti všedného dňa, kriminálnu kroniku, úryvky z dejín, legendy, politiku a filozofiu. Všetko bolo nové, všetko sa hodilo na spracovanie.

Veľkí alžbetínci často pripomínajú filmových producentov, ktorí hľadajú predovšetkým príťažlivý námet.“

Z takého chápania divadla pramenila aj divácka obľúbenosť Tita Andronica, ktorému koncom 16. storočia s nadšeším tleskali remeselníci, obchodníci, prostý londýnsky ľud.

A ako je to dnes?

„Dnešný divák sa na boj o moc alebo na to, ako sa navzájom vyvražďujú hrdinovia tragédie, pozerá omnoho pokojnejšie než niekoľko pokolení divákov a kritikov 19. storočia. Považuje krutú smrť hlavných hrdinov za historickú nevyhnutnosť alebo za celkom prirodzenú záležitosť.

V Titovi Andronicovi vidí čosi viac ako skarikované a groteskné nahromadenie nepotrebných krutostí.“

Dnešný svet je plný beštiálnych vrážd, teroru, telesného i duševného násillia.

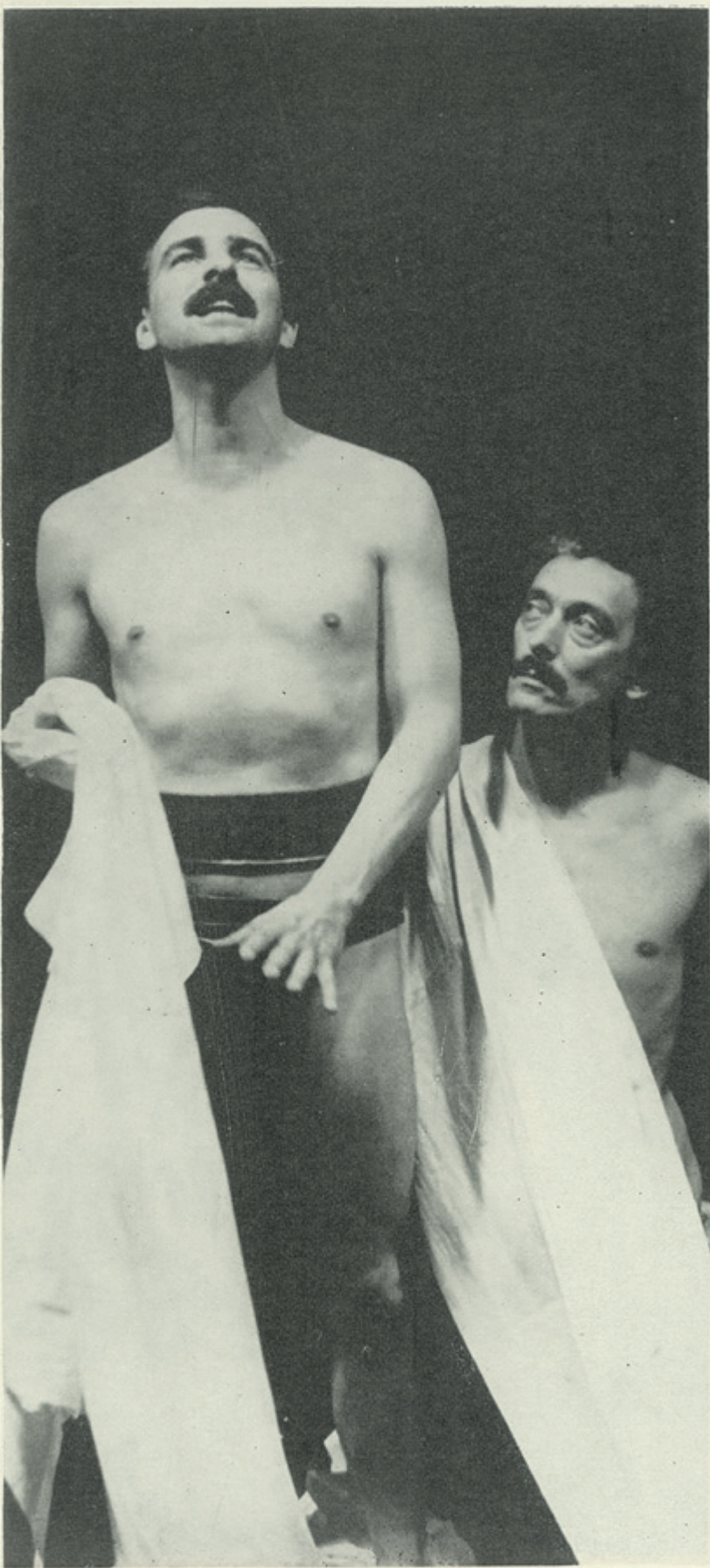
Veď v koľkých krajinách zúri neľútostný boj o moc sprevádzaný útlakom ľudu a znásilňovaním vôle národov!

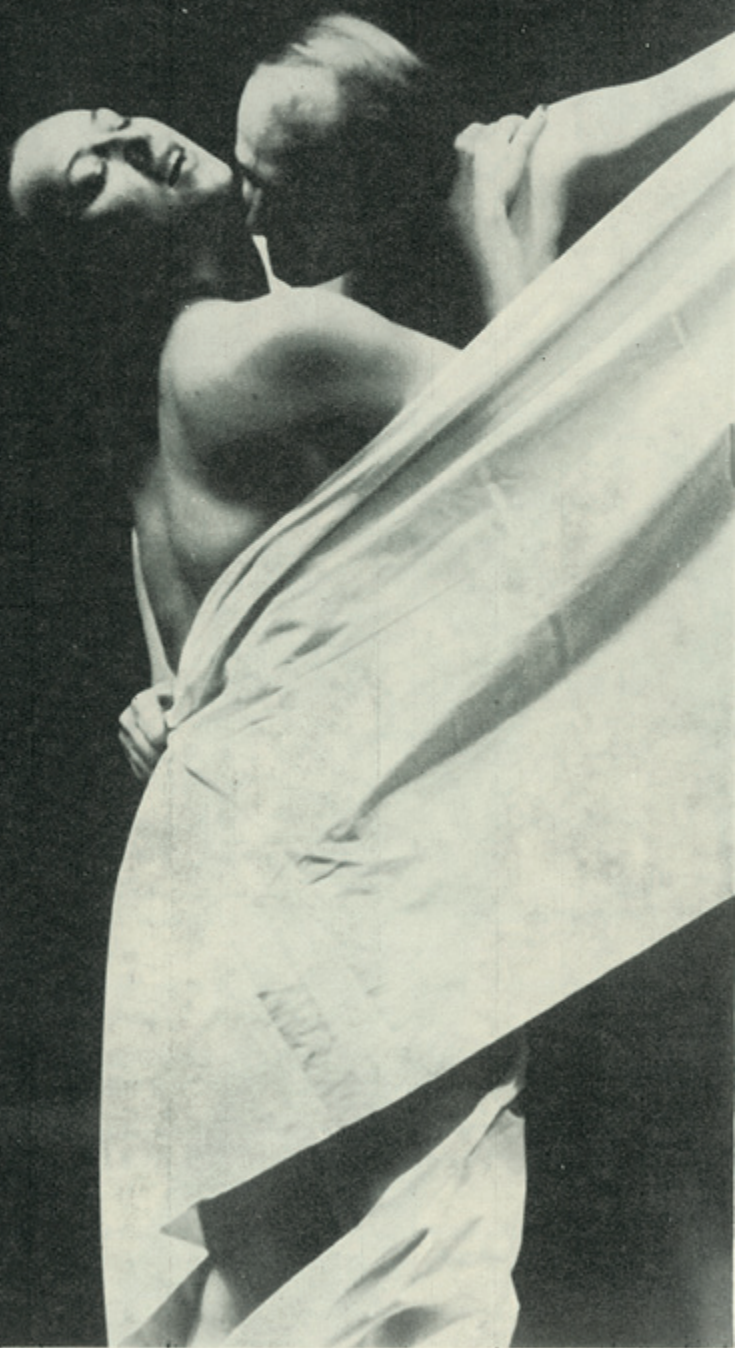
Koľko vlád na svete otvorene podporuje nespravodlivosť, rasizmus a fašizmus!

Koľkí Pol Potovia a Pinochetovia rozsievajú svojou tyraniou nenávisť, žiaľ a smrť!

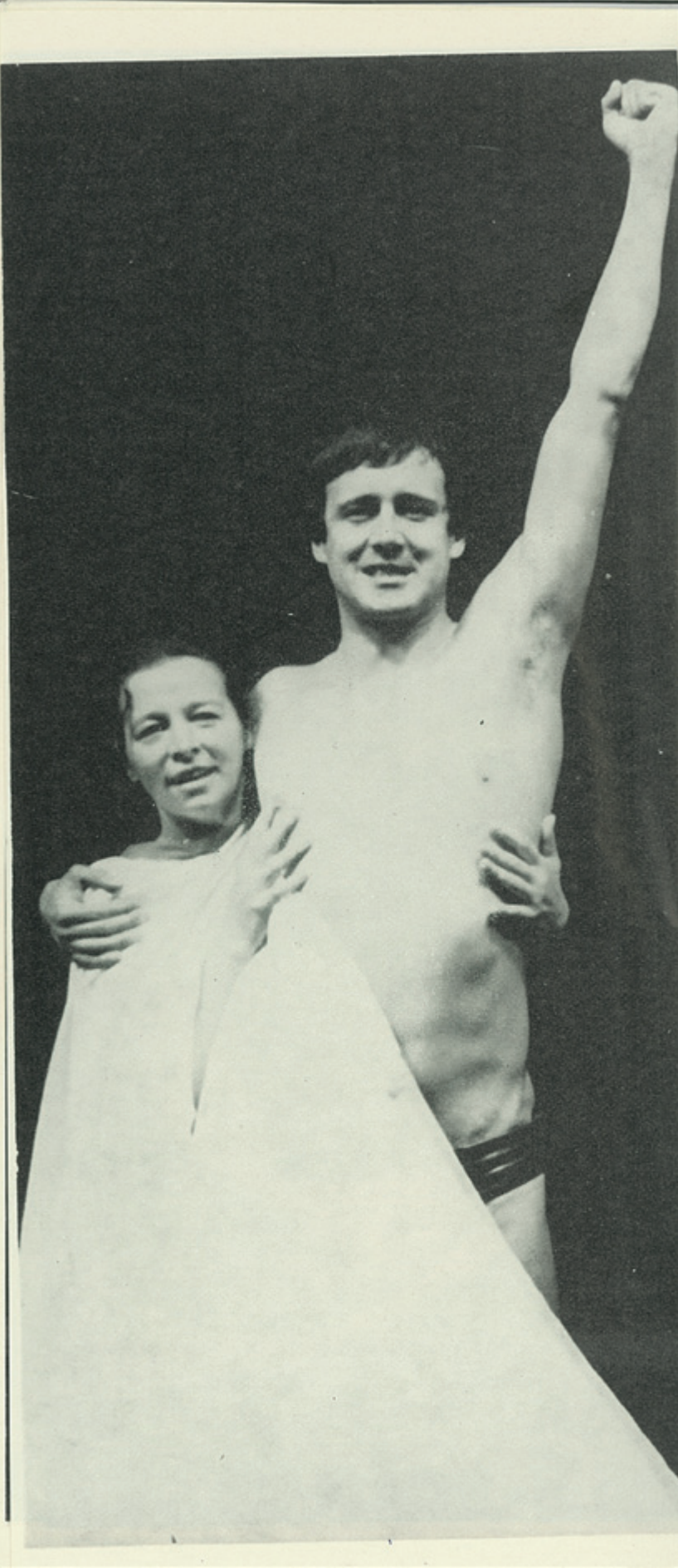
Našou povinnosťou je tieto skutočnosti pripomínať. Chile alebo Kambodža, Atlanta alebo Juhoafrická republika.

Našou povinnosťou je o týchto skutočnostiach hovoriť. Dokonca ani v tom Shakespeareovom Anglicku akoby sa za tie storočia nič nezmenilo.

Našou povinnosťou je proti týmto skutočnostiam bojovať. Možno práve hrou Titus Andronicus.

„V Shakespearových drámach je dreň dejín a ich tragika spočíva v rozpore systému činnosti a mravného systému.“

Shakespearov svet je mnohoraký. Farebný. Rozfarbenosť sveta je znakom skutočného života.

Shakespearove postavy sú živí ľudia, s konkrétnymi vlastnosťami, vášňami, túžbami a chybami. Ani čierni ani bieli. Farební.

Shakespeare nám dokonca ukazuje z akých základných farieb sú zložené, ako menia farby vplyvom životných situácií.

Shakespeare svojim postavám dáva možnosť meniť farby. Iste. Veď bez zmeny citu, názoru, myšlienky by nebol možný vývin človeka a spoločnosti.

Shakespearovi však ide o to, aby ľudia menili farby za lepšie, nie za výhodnejšie, a aby svojimi farbami neobliedli iných, inak farebných — bezfarebnými, aby ich nevytlačovali z farebnej škály, ktorú voláme životom.

Darina Kárová

(citáty Jan Kott: Shakespearovské črty)

IX. MÁJOVÁ DIVADELNÁ NITRA

IX. ročník Májovej divadelnej Nitry — súťažnej prehliadky slovenských zájazdových divadiel — usporiadaný pod záštitou MK SSR Divadelným ústavom, Zväzom slovenských dramatických umelcov a Divadlom Andreja Bagara, tento rok venovaný 60. výročiu založenia KSC a zostavený z pôvodnej tvorby slovenských dramatických autorov, bol otvorený 16. mája 1981 tajomníkom OV KSS v Nitre Rudolfom Bajzikom za účasti vedúceho oddelenia ÚV KSS Rudolfa Juríka a námestníka ministra kultúry SSR dr. Jozefa Mravíka CSc.

Odborná porota (Dagmar Venzarová-Podmaková, doc. dr. Eudovít Čunderlík, Ján Jaborník a Andrej Navara), ktorej predsedal šefredaktor časopisu Film a Divadlo Ing. Miroslav Procházka udelila na konci prehliadky tieto ceny:

Hlavnú cenu MDN '81 DSNP z Martina za inscenáciu hry J. Soloviča Právo na omyl za jej významný a vysoko aktuálny spoločenský dosah,

cenu za réžiu Jurajovi Nvotovi z DPDM z Trnavy za nápadité hľadanie nových ciest v režijnom stvárnení hry S. Štepku Ako som vstúpil do seba,

cenu Benjamínovi Michalskému a Igorovi Rusnákovi z DJZ z Prešova za režijno-dramaturgické dotvorenie hry A. Nemlahu Biele tiene,

cenu za herecký výkon dvojici: Jozef Dóczy — Milan Kiš z DAB z Nitry za zvýraznenie komediálno-satirickej atmosféry v inscenácii dramatisácie prózy V. Bednára Koza,

cenu za herecký výkon Jozefovi Ropogovi z MOD z Komárna za vytvorenie postavy Repáňa v inscenácii hry P. Kováčika Krčma pod zeleným stromom,

cenu za dramaturgiu UND z Prešova za hľadanie súvislostí súčasnej dramaturgie s nadšením prvých budovateľov socializmu.

Siedmym predstavením MDN bola Štricova hra Ohnivé slnko, naštudované DJGT zo Zvolena.

Na záver prehliadky dňa 23. mája 1981 vystúpili členovia DPOH s matiné Mira Procházku Stretnutie s Bagarom a súbor Poetickej scény z Bratislavy s pásmom A. Plávku Tri prúty Liptova.

Z KRONIKY DIVADLA

DŇA 23. a 24. MARCA ODOHRALO naše divadlo v rámci družby dve predstavenia (Lorca: Dom Bernardy Alby, Bukovčan: Surovô drevo) v Divadle na Vinohradoch. Vypredané hľadisko, spontánny ohlas citlivých pražských divákov, milé prijatie kolegami tamojšieho umeleckého súboru a účasť ministra kultúry ČSR Milana Klusáka potvrdzuje, že išlo o úspešný vstup DAB do nášho hlavného mesta. Dokladom toho je aj plaketa, ktorú odovzdal našej delegácii námestník primátora mesta Prahy J. Poliak s reliéfom národného umelca E. F. Buriana, ktorá je určená pre významné umelecké telesá za účinkovanie v Prahe.

x x x

UMELECKÉ CENY Ústredného výboru SZM (ktoré sa udeľujú už od roku 1974) za rok 1980 prevzali 22. IV. 1981 v Prahe mladí umelci, ktorí vlní najvýraznejšie obohatili naše socialistické umenie. Najvyššie zväzacke ocenenie v oblasti umenia a kultúry si za prítomnosti vedúceho oddelenia ÚV KSČ Miroslava Müllera z rúk predsedu ÚV SZM Miloslava Dočkala prevzal aj náš herec a režisér Jozef Bednárík. Srdečne blahoželáme!

x x x

NEDÁVNO UZAVRETÁ DOHODA medzi BSP DAB a BSP Slovenskej televízie začína sa naplňovať konkrétnymi úlohami. V týchto dňoch pripravuje naše divadlo televíznu inscenáciu dramatizácie poviedky V. Šikulu Manduľa v réžii Jozefa Bednáríka v ktorej hlavné postavy boli zverené prevažne našim hercom.

x x x

DVADSÄTROČNÉ ÚČINKOVANIE V DAB si 15. mája t. r. pripomenula herečka Adelka Gáborová. Okolo 70 postáv a cca. 2000 predstavení je iba suchým numerickým konštatovaním jej tvorivej práce. Oveľa viac nám však pripomenú jej javiskové postavy: Dorotka z Tylovho Strakonického Gajdoša, Lucietta z Goldonihho Škriepok z Chiozze, Alma z Williamsovho Leta a dymu, Zillia z Heltaiho Nemého rytiera, Margaret z Králikovej hry Margaret zo zámku, Faidra z rovnomennej Racinovej tragédie až po nedávnu mimoriadne výraznú postavu Kostolníčky v Preissovej Jej pastorkyni. Gáborovej spôsob tvorby by sa mohol na prvý pohľad nazvať hereckým racionalizmom, lenže za ním sa skrýva veľká citová spontánnosť, ktorá dodáva jej kreáciám hlboký rozmer. Želáme jej ďalšie úspechy v tvorivej práci:

TRIDSAŤ ROKOV SVOJEJ ČINNOSTI V DAB si pripomína organizačný tajomník Albín Trnka. 1951 nastúpil do umeleckého súboru ale po štyroch sezónach prevzal prácu, v zájazdovom divadle nie práve najľahšiu, ktorú vykonáva až po dnes. Vedieť „predať“ ročne dve a pol stovky predstavení, zaplniť sálu doma i na zájazdoch pri slabšej inscenácii, taktne odmietnuť objednávky na dlhé obdobie predané úspešné hry a viesť ich v evidencii pre budúce štvrtroky, rovnomerne plniť plán tržieb a predstavení, pripravovať mesačné plagáty, letáky, ročné abonentky, viesť celú agendu účinkovania hercov i mimo divadla, zabezpečovať dostatok hodín na skúšky, zachytiť všetky postavy i reprízy každého umeleckého pracovníka — to všetko vyžaduje perfektnú znalosť organizovania činnosti divadla voči jeho konzumentovi — divákovi. Tešíme sa, že ešte dlhé roky, v dobrom zdraví a takto precízne a s takým prehľadom bude riadiť svoj úsek.

X X X

VÄČŠINA DIVÁKOV pod pojmom „divadlo“ chápe nielen divadelnú budovu ale aj personál, ktorý sa mu večer čo večer predstavuje — od uvádzačiek až po hercov. Ale naozaj len veľmi málo ľudí tuší akú zložitú úlohu musí riešiť v divadle administratíva, ktorej doménou je ekonomika divadla. Áno, sumy sú dané na celý rok a vo väčšine prípadov smerom hore nedotknuteľné. A preto naozaj treba mať filipa, aby sa k takej „tabu-cifre“ pristúpilo ako ku skroteniu zlej ženy — aby slúžila dobru — nájsť v tmavých horách pramene za pomoci ktorých by rozkvitla zázračná krajina a pritom z hľadača aby sa nestal altonský väzeň. A to sa už celých 28 rokov darilo bývalému ekonomickému námestníkovi riaditeľa DAB Oskárovi Krásnohorskému, ktorý sa 10. apríla 1981 dožil svojej šesťdesiatky, z príležitosti ktorej mu MK SSR udelilo čestný titul Zaslúžilý pracovník kultúry. Dnes v novej úlohe vrchného kontrolóra sa usiluje o rovnomerné rozloženie ekonomických prostriedkov, o ich maximálnu využiteľnosť, čím predchádza zbytočným finančným stratám. Teda ani po šesťdesiatke nevidí na každej ceste križovatku, ale díva sa na svet akoby cez čarovné sklička — optimisticky. Želáme mu, aby si ešte dlho v dobrom zdraví pospevoval to svoje „bam-bam“ a obľúbené Dusíkové piesne. . . .

X X X

2. MÁJA 1981 OSLÁVIL svoju šesťdesiatku aj vedúci dielni DAB Ján Breča. V tomto roku si zároveň pripomína i tridsať rokov práce v našom divadle. Svoj život, okrem stolárskeho remesla, ktorému sa vyučil, neustále naplňal čínorodou prácou aj na iných úsekoch. Dlhé roky pracoval v ROH, kde sa usiloval okrem čistoty vzťahov medzi ľuďmi predovšetkým o poctivú prácu na všetkých pracoviskách divadla. Vrcholom naplnenia jeho životnej cesty bola priama účasť v Slovenskom národnom povstaní. A preto bol právom poctený MK SSR čestným titulom Vzorný pracovník kultúry. Do ďalších rokov mu želáme veľa, veľa zdravia, osobných i pracovných úspechov.

X X X

Kruh sa uzavrel. . . Po režijnom naštudovaní Egriho Manželstva (18. II. 1956) vytvoril Ondrej Rajniak postavu Rozumného v Palárikovom Drotárovi a o 25 rokov neskôr sa znova vrátil k Drotárovi ako režisér. Nikto netušil, že to bude jeho posledná práca. . . Je priam symbolické, že to bola slovenská klasika, ktorú mal tak veľmi rád. Lásku k Slovensku a slovenskosti si priniesol z rodného Liptova (narodený 28. 9. 1921 v Hybiach) a preto jeho vstup v auguste 1944 do IV. partizánskej skupiny SNP bol už iba logickým vyústením jeho lásky k svojeti a pocitu k životnej pravde. Po oslobodení pracoval najprv ako tajomník MNV v Chotíne a od roku 1951 ako tajomník VŠMU, kde zároveň študoval u národného umelca profesora Janka Borodáča odbor réžie. 1. decembra 1955 nastúpil do DAB ako jeho riaditeľ a od 1. mája 1971 pracoval ako interný režisér. V čase jeho nástupu do Nitry bolo divadlo iba v počiatkoch. Pod jeho vedením sa doplnil súbor, skvalitnila umelecká práca, takže po čase sa stalo DAB pevným článkom refaze slovenskej divadelnej kultúry. Jeho režijné naštudovania sa vyznačovali silným realistickým cítením. Z 38 inscenácií najvýraznejšie boli dve Bukovčanove drámy: Kým kohút nezaspieva a Zažeň vlka v ktorých bolo cítiť nadčasovú morálnu apelatívnuosť. Za svoje dlhoročné politické i spoločenské funkcie bol odmenený mnohými čestnými uznaniami. Najvyššie vyznamenanie získal roku 1959, kedy dostal Československú cenu mieru. Odišiel umelec. . . odišiel človek! Jeho slová „teplo, mäkko, ľudsky“ boli príznačné pre hľadanie dobrých medziľudských vzťahov. . . Zostalo po ňom — v rámci svojich síl — kus poctivej práce a ďalšia ešte naňho čakala. Nečakaný exit 2. 4. 1981 prekazil všetky jeho plány. Jeho pamiatku si uchováme!

Smutná správa nás zastihla dňa 25. 4. 1981 kedy zomrel výborný pedagóg, prekladateľ (gréčtina, latinčina, nemčina, francúzština, angličtina, poľština a maďarčina) náš prvý dramaturg, profesor I g n á c Š a f á r. V DAB pôsobil od jeho založenia až do 31. 7. 1955. Má veľkú zásluhu na pozdvihnutí vzdelanostnej úrovne a umeleckom formovaní vtedajšieho súboru. Česť jeho pamiatke!

